

évvel utóbb Barcsay a gráci katonai főparancsnokságtól félévi szabadságot kér Erdélybe, amit nyugdíjazása után nem kellett volna kérnie. Minthogy Ballagi Aladár adata is megbízható, a levél írása és adatai is Barcsayra vallanak, az adatok összeegyeztetésére a következő föltevést kockáztatom meg. Barcsay ügyét felségsértő levelén kívül súlyosbította franciás és republikánus érzülete, az intrika — «az alacsony indulatnak incselkedése» — s az az eddig ismeretlen «nagy» szerep, amelyet 1794-ben — a Martinovics-összeesküvés esztendejében — Kazinczy adata szerint játszott. Elfogatása s elítélése után megindult nyugdíjazása is. A fogságból ugyan 1795-ben felesége közbenjárására kiszabadult, de — úgy látszik — egyelőre Laibachba internálták. Így érthető, hogy — már nyugdíjban — a katonai parancsnokságtól félévi szabadságot kell kérnie s ehhez gr. Ferraris támogatását és az udvari ágens közbenjárását kéri.

Laybach, 16dik 9bris 795.

Kedves Barátom!

Ez előtt négy nappal küldöttem a Grätzi General Comendónak azon kérésemet hogy hat holtanapi szabadsággal Erdélybe mehessek, sürgető Házi dolgaimnak és folyó pereimnek eligazítása végett. Ugyan azon kéressel zártam ő Exja Groff Ferrarisnak szolló különös Levelemet. Kérem az Urat méltóztassék ő Excellenzájánál engemet emlékezetben hozni, és azt meg tudni ha azon levelemet vetteé: és annak is végére menvén, ki léssen azon szabadságbéli kérelmemnek Referendariussa, annál, Világ és Isten előtt illy méltó kívánságomat mentől fontosabban ajánlani.

Melly hozzám mutatandó barátságos fáradozásáért, holtig fenn tartó háládatos szívességgel maradok az Urnak

elkötelezett

kész szolgálója állandó barátja

Barcsay

oberster.

Címzés:

Laybach.

À Monsieur
Monsieur de *Janits*
Agent Aulique Imp.
Royal d'Hongrie

p. Grätz
gegen Recipisse.

á Vienne.
(*Darnay-Múzeum, 173.*)

Közli: GÁLOS REZSŐ.

BIBERÁCH ÉS TIBORTZ NEVE.

A *Bánk bán* szereplői közt a kis Somán kívül mindössze három költött alak van: Izidóra, Biberách és Tibortz. Az elsőnek legalább az anyja történeti személy: Bendeleiben Egenolf özvegye, Bertha, az Erzsébetet új hazájába vivő thüringiai követség tagja volt. Hogy a másik két név megválasztásához hogyan jutott a költő, meglehetősen valószínűséggel megállapítható. Alighanem ismert színpadi hősök neve volt mindkettő. Egy Marschalk von Biberach nevű szereplője volt Zabuesnig J. Chr. *Elsbet oder der Frauen-*

raub c. ötfelvonásos lovagdrámájának (Prága 1785.), melyet a pesti német színházban is 1791—1806-ig többször játszottak. Ugyancsak egy lovagdrámából, a legnépszerűbbek egyikének magyarosításából, vehette a Tibortz nevet. Tolnai¹ ezt is azok közt említi, melyek régies formáját a Pápai-Páriz-Bod-féle *Dictionarium* névjegyzékéből írta ki Katona; ott Tiburtz a Tiburtius régi magyar változata. A névnek épen Endre korában való gyakoriságára elég bizonyíték volt a Katona Istvántól közölt oklevelekben. De Tibortz alakban használja a nevet egy népszerű lovagdráma magyar fordítása is, s az a színház, mellyel Katona együttműködött, épen abban az évben (1811) újította fel hosszabb pihentetés után, mikor a költőnek velük való szorosabb kapcsolata megkezdődött, mikor számukra az első fordításokat készítette. Ziegler F. W. *Die Pilger* c. lovagdrámájának főhősét, Graf Konrad von Giesbach und zu Homburgot, keresztelte el a darab magyarosítója, Léhner András, Tibortznak. Az 1795. január 30-án bemutatott magyarosítás (*A szarándokok*. Vitézi érzékeny játék a 13-ik századból öt felvonásokban. A nemzeti Játék színre alkalmaztatta Léhner András) nem maradt ránk.² Egy cenzori akta (Orsz. ltár. Helyt. 1796. 6645. sz. 35. Rev. libr. N° 6.) idézi néhány szereplőjének, így Tibortznak is néhány mondását. Hogy a jötevőket ismeretlenné tevő zarándokruha, a XII—XIII. században játszó lovagdrámáknak ez állandó requisituma, mennyire foglalkoztatta pályája kezdetén Katonát, eléggé mutatja az, hogy nála még La Chatre-t is ily öltözetben menti meg barátja és lánya az 1593-ban játszó *Aubigny Clementiában*. A Ziegler-Léhner-féle *Szarándokok* is ott volt azok közt az első darabok közt, melyek az ifjú Katona figyelmét magukra vonták, s Tibortz nevét is első színházi emlékei közt vihette magával, míg végül legremekebb alakjai egyikét jelölte meg vele.

Röviddel a *Bánk bán* megjelenése után újra szerepelt e név a magyar irodalomban: Kisfaludy Sándor az 1824-re megjelent Aurórában kiadott regéjében (*A megbosszult hitszegő*) Lébenyi Miksa lovászát nevezi így. Angyal Dávid bebizonyította, hogy Kisfaludy a maga *Bánkjának* megalkotásakor nem ismerte Katona drámáját. A Tibortz nevet azonban legvalószínűbben onnan vehette, s ez arra mutat, hogy legkésőbb 1823-ban mégis olvasta már.

WALDAPPEL JÓZSEF.

KAZINCZY ISMERETLEN LEVELE.

(1821. febr. 1.)

Az elmúlt év végén több Kazinczy-levél került vétel útján a M. T. Akadémia birtokába, s az egyik hátlapján a *Gróf Kornis Mihály* című költői levél — mind Kazinczy kezeírása. Ez a verses mű, valamint egy kivételével a levelek már megjelentek nyomtatásban, ezt az egy ismeretlen levelet alább adjuk hiven a kézírathoz. A címzett nevét nem ismerjük, a levélből csak azt tudjuk meg, hogy egy Sennyey báró direktora volt. Melyiké, nem

¹ *K. J. Bánkjának régies személynevei*. M. Ny., 1925. 203. l.

² Egy későbbi fordítás megvan a Nemzeti Színház könyvtárában, rajta a miskolci cenzor 1830. január 30-án kelt engedélye.